

ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

10

ВИПУСК

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА
ВИВЧЕННЯ**

**ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ
І ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

2007

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Збірник науково-методичних праць

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ І
ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

**Збірник науково-методичних праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 10

Рівне – 2007

Збірник науково-методичних праць "Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін". Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 10. – Рівне: РВВ РДГУ, 2007 р. – 168 с.

Даний збірник науково-методичних праць містить статті з актуальних проблем теорії та методики навчання природничо-математичних дисциплін, методики і техніки навчального експерименту, зокрема, шкільного фізичного експерименту, з проблем організації і проведення дослідництва учнів. У ряді праць висвітлено процес становлення експериментального методу пізнання природничих наук, зокрема показано історію становлення і розвитку наукового фізичного експерименту. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, використані учителями фізиками та інших природничих дисциплін, викладачами дидактики фізики, студентами природничо-математичних спеціальностей педагогічних університетів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ (затверджена Вченою радою РДГУ 29.06.2007 р., протокол №11):

Головний редактор:

Тишук Віталій Іванович, кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук, зав. кафедри методики викладання фізики та хімії РДГУ.

Заступники головного редактора:

1. **Пальчевський Степан Сергійович**, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки РДГУ.
2. **Галатюк Юрій Михайлович**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання фізики та хімії РДГУ.

Члени редакційної колегії:

1. **Атаманчук Петро Сергійович**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри методики викладання фізики і технічних засобів навчання Кам'янець-Подільського державного університету;
2. **Будний Богдан Євгенович**, доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики Національного Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка;
3. **Бурда Михайло Іванович**, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки АПН України;
4. **Величко Степан Петрович**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка;
5. **Вербець Владислав Володимирович**, доктор педагогічних наук, професор, декан художньо-педагогічного факультету РДГУ;
6. **Карпенчук Світлана Григорівна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики виховання РДГУ;
7. **Касперський Анатолій Володимирович**, доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова;
8. **Колупасв Борис Сергійович**, доктор хімічних наук, професор, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук, зав. кафедри фізики РДГУ;
9. **Литвиненко Світлана Анатоліївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової і педагогічної психології РДГУ;
10. **Малафік Іван Васильович**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри педагогіки РДГУ.
11. **Павленко Анатолій Іванович**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри педагогіки, психології та методики навчання природничо-математичних дисциплін Запорізького ОІУВ;
12. **Степанюк Алла Василівна**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри біології Національного Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка;
13. **Сяський Андрій Олексійович**, доктор технічних наук, професор, зав. кафедри інформатики та прикладної математики, проректор з наукової роботи РДГУ;
14. **Шут Микола Іванович**, доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент АПН України, зав. кафедри фізики Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова;

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №11 від 29 червня 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове видання, в якому можуть публікуватися результати кандидатських і докторських дисертацій з педагогічних наук (додаток до постанови президії ВАК України від 9. 02. 2000 р., № 2 – 02 / 2. Перелік 4. Бюлетень ВАК України, № 2, 2000. С. 75).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатись з позицією редколегії. Рукописи після рецензії на повертаються.

Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

Оскільки творчість учнів, як показує практика, в основному пов'язана з проектним пошуком, кінцевим результатом якого є варіант (може бути декілька варіантів) композиційного рішення, придатний для подальшого відпрацьовування. Тому, в методичному плані найбільше значення має пошукове макетування. Адже, саме в процесі пошуку проявляються закономірності художньо-конструкторського мислення учня — розробляючи деталі, він вчиться бачити рішення вцілому, і навпаки, займаючись рішенням вцілому, учень вчиться прогнозувати можливе виконання деталей. В такому випадку макетний пошук учня виступає, як свого роду, наочна форма творчого мислення, і як засіб, який стимулює появу нових ідей та визначає їх розвиток. Учень, якомога точніше, повинен передбачити наслідки будь-якої пошукової дії для того, щоб розвиток пошуку привів до бажаних результатів. Тут творчий потенціал учня є необхідною, але не завжди достатньою умовою проведення ефективного пошуку. Важливіше значення має правильна організація пошуку в інтересах швидкого отримання бажаних результатів.

Висновки. Застосування методу проектного макетування сприяє ефективній фіксації проміжних та кінцевих результатів художньо-конструкторської діяльності старшокласників та полегшення контролю за навчально-виховним процесом. Оскільки макетування супроводжує весь процес проектування (від проектного задуму до кінцевого результату), воно характеризує особливості творчої діяльності учнів впродовж всього навчально-виховного процесу, аж до захисту дизайн-проекту. Крім того робоче макетування виховує в старшокласників здатність до такого творчого процесу, в якому важко провести точну грань між роботою над „проектною технікою” і роботою над „художньою виразністю” — тут усе єдиною.

Таким чином, як ми бачимо, за допомогою макетування можна вирішувати різні задачі — від чисто творчих (пов'язаних, наприклад, з формуванням і відпрацьовуванням задуму) до дослідницьких (які представляють, наприклад, аеродинамічні, органолептичні, силові та інші спеціальні випробовування макета).

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкотруб І.Т. Основи художественного конструювання: Учебник для худож. учеб. заведений. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 191 с., 104 ил.
2. Макетно-модельный метод проектирования /А.Ф.Зиновьев, Д.А.Никифоров, А.В.Самсонов и др. – М.: Стройиздат, 1980. – 167с.
3. Мардасов Н.Д., Пугач Е.И. Макетный метод проектирования в гражданском строительстве. – М.: Стройиздат, 1980. – 167с.
4. Методика художественного конструювання /Ю.Б. Соловьев, В.Ф. Сидоренко, Л.А. Кузьмичев и др. М.: ВНИИТЭ, 1978. 335 с.
5. Основи методики трудового обучения /В.М.Казакевич, В.А.Поляков, А.Е.Ставровский; Под ред. В.А.Полякова. – М.: Просвещение, 1983. – 192 с.
6. Пузанов В.И., Петров Г.П. Макеты в художественном конструюванні. – М.: Машиностроение. 1984, – 128с.
7. Словник іншомовних слів /За ред. О.С.Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ Академії наук УРСР, 1975. – 776 с.
8. Трофімчук В.М. Етапи художньо-конструкторської діяльності старшокласників. //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. - №1. – С.33-37.
9. Штофф В.А. Моделирование и философия. – М., Наука, 1966.

УДК 371:613

О.А. ШЕВЧУК

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРО ЗДОРОВУ ОСОБИСТІТЬ ЧЕРЕЗ ВАЛЕОЛОГІЧНУ ОСВІТУ У „ШКОЛІ ЗДОРОВ'Я” НА РІВНІ ВЧИТЕЛЯ

Аналізуючи історичну, медичну, педагогічну, науково-публіцистичну, філософсько-світоглядну літературу, ми побачили наявність шкіл валеологічного (оздоровчого) спрямування в усі часи і епохи існування людства, так як питання здорової особистості завжди ставилось на перше місце. Особливо ним переймалися держава, лікарі.

Лікарі розробляли певні настанови і давали поради щодо збереження здоров'я. Батьки передавали з покоління в покоління традиції здорового способу життя. Держава намагалась виховати здорове суспільство через навчальні заклади, що працювали за певною програмою. Кожен займався своєю справою досить справно. Але кількість хворих людей не зменшувалась і смертність серед дітей продовжувала досягати значних розмірів. На зміну старим приходили нові хвороби. Видозмінювались і навчальні дисципліни.

У доісторичному і сучасному світі багато вчених і науковців хотіли привернути увагу держави до проблеми навчання та виховання валеологічно освічених громадян, які будуть розбудовувати здорове, щасливе суспільство. Валеологічні досягнення людства [2], валеологічні школи були спрямовані на формування системи валеологічних знань, умінь, навичок про здорову особистість, що уміє вести правильний спосіб життя, формувати, зміцнювати, зберігати, відновлювати і передавати наступним поколінням здоров'я. Використовувались різні методи, засоби, види, форми, принципи, напрями у навчально-виховному процесі. Якими ж були знання про здоров'я? Розглянемо не саме поняття, чи його походження, а лише сутність (форму) подачі знань про здоров'я і здоровий спосіб життя.

Наприклад, епікурейська і стоїчна філософські школи (кін. IV ст. – поч. V ст. до н.е.), що були найбільш відомими в елліністсько-римський період вели полеміку про уявлення світу, протиріччя між фізичним і духовним розвитком начала у людини, енергію, яка існує в ній. Стоїки (Геракліт, Сенека, Цицерон, Аврелій) вважали, що людина складається з різних матерій – енергії вогню, повітря, води, землі. Епікурейці (Епікур) говорили про з'єднання атомів, які її утворюють. Вони звертали увагу на філософію природи (фізику) і духа (логіку, етику). Проповідуючи етику – мали на увазі єдність з природою доброчинності, волю, звільнення від мирських бажань (психічне, духовне здоров'я). „Усе погане чи хороше залежить від людини”, вона є творцем свого життя і „може бути доброчинною при будь-яких умовах” [20, 1023]. Епікурейців турбували проблеми людини і її моралі. Епікур говорив, що людина може побудувати світ навколо себе і такий самий органічний світ в собі (тобто, розвиваючи свої духовні якості на рівні з фізичними, вона може досягти стану щастя, змінити світ [9, 38]. Так, розвиваючи лише фізичні якості і світ навколо нас, ми зайдемо в глухий кут урбанізації, коли відбувається „відставання розвитку особистості від росту інтелектуального початку в її життєдіяльності” [19, 27]. Розвиваючи фізично здорову людину (сучасні „акселерати”), ми повинні перейматись і духовним здоров'ям, щоб не виникло перекося в один чи інший бік. Наприклад, Спартанська школа гартувала фізичне здоров'я і не приділяла уваги розумовому вихованню. Афіньська школа – прагнула до поєднання розумового, морального, естетичного та фізичного розвитку, щоб виховати гармонійно розвинену особистість. На жаль раби були позбавлені цього [10, 443-444].

Звернемося до давніх наробок української дидактики. Володимир Мономах (IX ст.) у своєму творі „Повчання” звертає увагу на виховання чеснот (духовне, психічне здоров'я), розкриває сутність елементів системи здорового способу життя (фізичне здоров'я) [12], що повинні бути притаманні його дітям і внукам: „...лінуйтеся, а широко трудіться”, „не забувайте убогих... по силі годуйте їх і подавайте сиротам. І вдову захистіть... Ніколи не майте гордошів у своєму серці і в розумі... Старих шануйте... Ні їжі, ні пиття не віддавайте без міри... ні солодкому сну”, „шануйте гостя... Хворого навідайте... не лінуйтеся ні на що хороше, і хай не застане вас сонце в постелі... Спочинок у полудень дається людям за труди” [11, 25-27]. Такі ж тенденції мали місце і у світовій філософії, культурі, науці, шкільництві. Я.-А.Коменський, Й.-Г.Песталоцці (XVII ст.) докорінно змінили людське бачення щодо навчання і виховання у школі. Вони надавали перевагу розумовому, моральному та релігійному вихованню (духовне, психічне здоров'я). Запровадили природовідповідне виховання, вікову періодизацію (Я.-А.Коменський) та ін. [10, 458-466]. М.В. Ломоносов (XVIII ст.) працював над вихованням духовним, моральним і фізичним. М.І.Пірогов – надавав перевагу активним методам навчання, формуванню будь-якого світогляду, викладання у школах дисципліни щодо здорового способу життя і підняв питання рівноправності чоловіка і жінки в освіті. Т.Г. Шевченко (пер. пол. XIX ст.) у поетичному циклі „Давидові псалми” говорить про розвиток духовного здоров'я: „Вдові убогій допоможіте, не осудіте сироти!”, „Чи є що краще, краще в світі, як укупі жити братам добрим добром певне пожить, не ділити?” [14, с. 21, 361, 363]. Акцент на розвиток духовного і психічного здоров'я робить Марія Монтессорі (кін. XIX – поч. XX ст.). Вона розвиває ідею педагогіки вільного виховання (самонавчання і самовиховання), що стимулює до само- розвитку, пізнання, вдосконалення, контролю [10, 455-470]. Педагогічні погляди видатних українських педагогів А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського (XX ст.) свідчать про відведення значного місця здоров'ю і здоровому способу життя в теорії і практиці їхньої педагогічної роботи (особливо молодших школярів). Макаренко впровадив у роботу колонії та комуни систему фізичного виховання, перспективних ліній, приділяв увагу моральному та розумовому вихованню. Робив акцент на сімейному вихованні. Сухомлинський працював над ідеєю проектування людини. У роботі „Школи радості” виділяв напрямки: пропагування фізіолого-гігієнічних знань серед батьків, створення здорового мікроклімату в школі, умов для фізичного розвитку, режиму роботи і відпочинку, виховання культури почуттів та розумового виховання [7, 8-9; 13, 12-13; 10, 522-527; 5, с. 428-430, 444-446, 450-458].

На сьогоднішній день набули поширення школи з валеологічним напрямком. Назвемо декілька з них. Експериментальні навчальні заклади всеукраїнського рівня розробили та апробували моделі своїх шкіл: гуманітарна школа-комплекс № 9 м. Запоріжжя (художньо-естетичного спрямування); навчально-виховний комплекс „Сузір'я” м. Одеси (культури здоров'я); загальноосвітня школа № 56 м. Донецька (духовно-морального розвитку особистості учня) [8, 9-15]. 400 середніх загальноосвітніх навчальних закладів держави стали лауреатами конкурсу „100 кращих шкіл України” 2006 р. у 9-ти номінаціях. Наприклад, Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 1 ім. В. Стрельченка – навчально-виховний заклад нового типу (покликаний забезпечувати умови для виховання громадянина-патріота освіченого, вихованого, культурного); ЗОШ I-III ступенів № 2 м. Монастирище, Черкаської області (виховання в учнів любові до рідного краю, доброти, милосердя); школа-ліцей

№ 2 м. Житомира (масове охоплення дітей заняттями фізичною культурою та спортом, розвиток різних фізичних якостей) [17, 350-353]. Знову допущено ряд помилок. Наприклад, сучасні дитячі садочки, школи, що орієнтовані переважно на інтелектуальний розвиток мали б подбати і про мотиваційне, емоційне, почуттєве здоров'я, яке лишається за межами програми.

Як бачимо, сучасні зарубіжні, українські прогресивні педагоги у своїх працях накопичили великий валеологічний досвід минулого. Підтримуючи ідеї педагогів та медиків давнього світу вони намагались врахували недоліки (коли ще не знали будови і функцій внутрішніх органів людини: розглядали деякі складові здоров'я і т.д.) та переваги (уміли зміцнювати свій організм різними методами і т.п.) і диференціювали отриманий досвід (через знання уміння, навички) по ознакам складності. Вони вносили різнобічну корекцію у програми національних шкіл (різного спрямування) щодо поняття здоров'я, не розглядаючи його в цілому, а за звичай в певному ракурсі. Наприклад, вчені медики (дисципліни „Основи медичних знань”, „Біологія”) розглядали поняття „здоров'я” не з валеологічної точки зору, а суто медичної (як лікувати хворобу, а не людину в цілому) та ін. Також вивчали і розвивали не усі, а певний елемент здоров'я учнів (дисципліна „Основи здоров'я та фізична культура”). У школах минулого навчались лише діти привілейованих сімей. Валеологічні знання про здоров'я і здоровий спосіб життя, що отримували різні верстви населення ще не були цілісними і багатомірними, тобто – системними. Вони були диференційними. Світовий валеологічний досвід необхідно було правильно подати учням. Проте ще не було запроваджено нових підходів до структурування, інтеграції знань. А галузь знань про здоров'я (як наука, практична і педагогічна валеологія), що стала досить відомою з XXI століття, повинна бути заповнена інтегральними, системними знаннями. Як зазначав один із фундаторів валеології І.І. Брехман (1980 р.), — “...наука про здоров'я має бути інтегральною, такою, що народжується на стику екології, біології, медицини, психології, педагогіки та інших наук”. У її основі має „лежати наука про здорову людину” [19, 7]. На жаль валеологічна культура ще не процвітає у кожному домі пересічного громадянина України, вона ще не стала надбанням (валеологічне мислення, валеологічна свідомість) держави і суспільства в цілому. Хоча на державному рівні розроблено низку документів, які унормовують виховний процес у навчальних закладах різних типів щодо розвитку валеологічної культури (Закони України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; програми та навчально-методичні посібники, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України) [8, 4-5].

Відповідно до ст. 5 Закону України „Про загальну середню освіту” виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців) є найважливішим завданням середнього навчального закладу [3]. Тому у навчальних закладах України різних рівнів акредитації почали викладатися нові шкільні дисципліни „Основи валеології”, „Основи здоров'я та фізична культура”, „Основи безпеки життєдіяльності”. „Основи здоров'я” тощо (1993-2005 рр.). Наприклад, значення вивчення валеології підкреслено в Національній програмі „Діти України”: „Включити відомості з валеології... в перелік і зміст навчальних курсів закладів освіти усіх типів” (Указ Президента України „Про Національну програму „Діти України” № 63 96 від 18.01.1996 р.) [1, 12]. Крім того, оздоровчий рух („Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю”, 1996-2006 рр.) набув своєї апогеї у „Школах здоров'я” за період 2003-2006 рр. [17].

З вище сказаного стає зрозуміло, що з кожним роком можуть з'являтися нові предмети, видозмінюватись школи, навчальні програми у оздоровчих ракурсах, проте формування системи валеологічних знань про здорову особистість можна здійснити через валеологічну освіту, валеологізацію навчальних предметів, у „Школі здоров'я”, де панує валеологічна культура, оздоровча атмосфера цілісного шкільного колективу на рівні адміністрації, класних керівників, учителів-предметників, школярів, батьків, та організацій, установ, що націлені на валеологічне виховання підростаючого покоління. Досягти позитивного результату (оволодіння учнями системними валеологічними знаннями, навиками і уміннями) [4, 4] можна за допомогою різних методів, форм та підходів (індивідуального, структурного, гуманного, діяльнісного, конкретно-історичного) до навчально-виховної роботи школи, серед яких на першому місці має бути системний підхід (якісний, цілісний). Для прикладу розглянемо модель „Школи здоров'я” (цілісного розвитку здорової особистості) № 4 м. Рівне [17, 375] на рівні вчителя, яку ми розробили і апробували протягом 2000-2005 рр.

Ми вияснили, що для створення „Школи здоров'я” необхідно спланувати модель (для визначення напрямку діяльності вчителів, класних керівників, учнів, батьків, колективу у процесі формування системи валеологічних знань через валеологічну освіту). Крім того, модель на рівні школяра допомагає створити культ здоров'я людини, на рівні вчителя – виховати валеологічно культурну особистість, що може підтримувати в учнів культ індивідуального здоров'я. Якщо правильно розробити модель, тоді буде легко і зручно організувати під неї навчальний процес (див. рис. 1).

Модель — це деякий замітник об'єкта, процесу, явища, що у визначених умовах може надати розуміння про оригінал, відтворюючи ті його властивості і характеристики, що нас зацікавили. Причому модель має істотні переваги і зручності (наочність, видимість, легкість оперування і т.д.). Інакше кажучи, *модель* — це деяка спрощена подоба (копія) реального об'єкта, процесу, явища. Моделі значно полегшують розуміння системи, дозволяють проводити дослідження в абстрактному плані, прогнозувати поведінку реальної системи в умовах, що нас цікавлять. У моделі сконцентровані важливі чинники реальної системи, що підлягають вивченню в

конкретному дослідженні.

Система складається з функціонально-морфологічних частин, що вже досліджувались науковцями минулого і сучасного світу: системоутворюючий чинник, функції, рівень ієрархії, елементи, структура, системна емерджентна властивість [6; 18; 21; 22; 23; 24].

Ми розробили модель та розглянули процес функціонування системи „Школи здоров'я” (на рівні організаційно-адміністративному та учня) [15; 16]. Прослідкуємо процес реалізації цієї ж моделі як системи (усіма її атрибутивними ознаками) на рівні вчителів, що дасть нам розуміння сутності формування системи валеологічних знань про здорову особистість через валеологічну освіту.

Функції: формування в учнів системної валеологічної свідомості щодо ведення здорового способу життя; поетапна валеологічна освіта відповідно до вікової психолого-педагогічної періодизації в усіх ступенях школи (молодших школярів; підлітків; старшокласників) через системний підхід валеологізації навчально-виховного

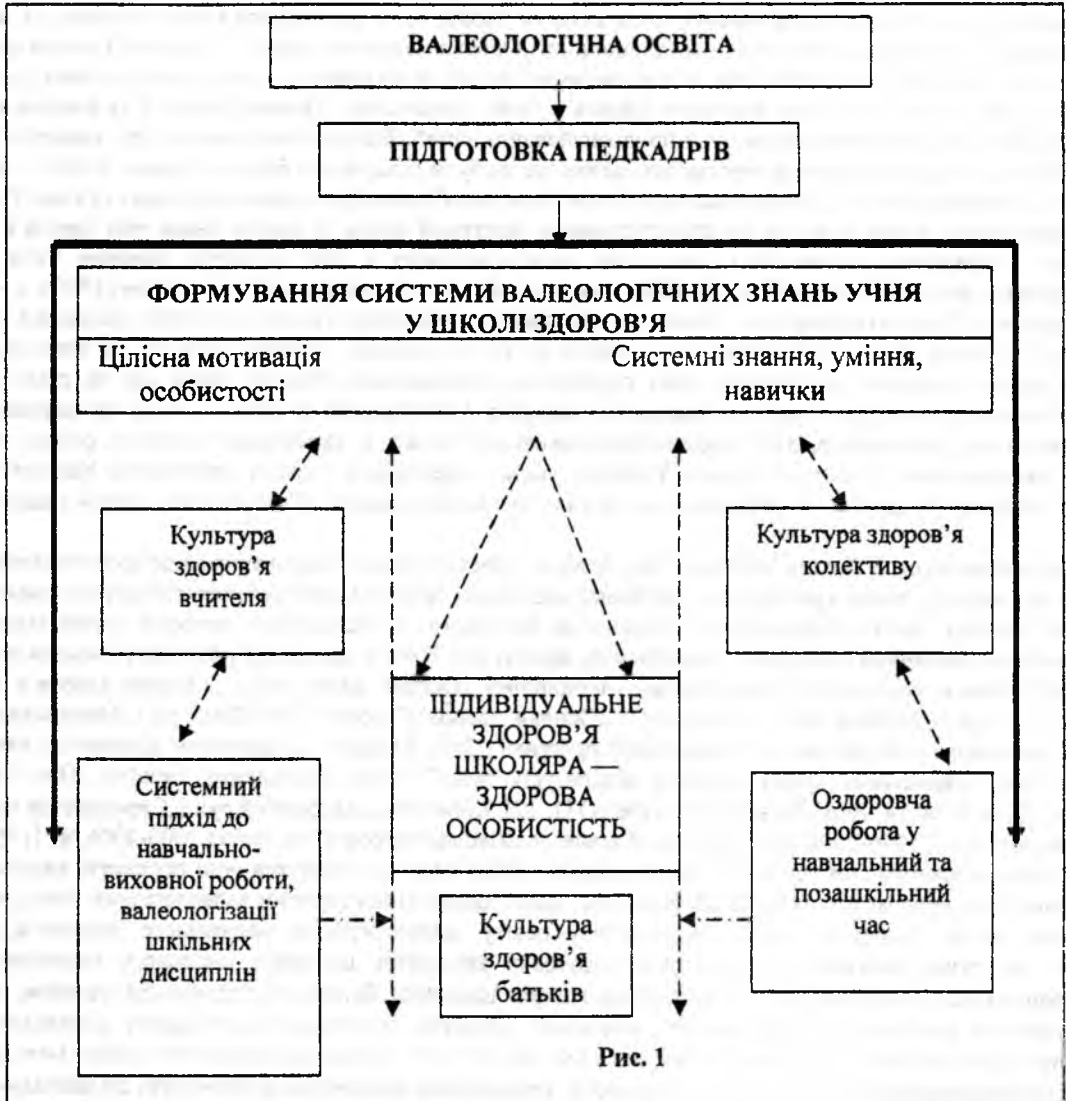

Рис. 1

роботи; розвиток індивідуальних особливостей учнів, його творчих здібностей, задатків, гігієнічних умов, навичок самообслуговування, інтересу до самопізнання, цілісної особистості на індивідуальному та групових рівнях (валеологічного мислення, уяви, інтелекту, волевої, емоційної, мотиваційної сфери).

Системоутворюючі чинники: а) навчально-методичний: здійснення поетапного валеологічного навчально-валеологічного виховання; професійна само- і перепідготовка (курси перепідготовки педагогічних кадрів, вивчення методичної літератури і т.д.); створення й реалізація соціально-психологічних технологій формування здорового способу життя (за підтримкою психологічної служби школи); впровадження педагогічних технологій; участь у розробці та реалізації навчальних планів (валеологізація шкільних дисциплін); б) організаційно-методичний: вдосконалення методики проведення занять та пошук оптимальних форм організації навчально-виховного процесу в школі; створення фонду науково-методичної літератури, навчально-контролюючих комп'ютерних програм; дотримання функціональних обов'язків і здійснення внутрішнього контролю охорони праці та безпеки життєдіяльності згідно нормативних документів; в) науково-дослідницький: функціонування при методичних об'єднаннях, кафедрах секцій, лекторіїв, факультативів валеологічного загальнорозвиваючого спрямування; г) навчально-виховний: стимулювання валеологічної активності школярів, включення їх у соціальне життя країни; вивчення ціннісних орієнтацій шкільних груп; надання консультацій та допомоги з проблем валеологічного та інших напрямків; допомога учням у їх розвитку як здорової особистості на кожному поетапному рівні ієрархії (виховувати валеологічну культуру; формувати високі інтелектуальні

мораль на засадах позитивних загальнолюдських якостей, здійснювати підготовку до творчої праці в суспільстві тощо); підтримання взаємозв'язку з педагогічною, методичною, піклувальною радою, учкомом; виявлення обдарованої особистості та вироблення методики творчої роботи з таким учнем; д) **профілактично-оздоровчий**: підтримання в належному санітарно-гігієнічному стані приміщення школи; вдосконалення роботи з профілактики захворювань та пропаганди здорового способу життя серед педагогічного колективу, учнів, батьків, що здійснюється за допомогою діагностично-оздоровчого, аналітичного, координаційного, навчального, інформаційного напрямку, організаційних заходів та підтримкою медичної служби (вивчення стану здоров'я вихованців та рівень сформованості їхніх знань, умінь і навичок, від яких залежить збереження і зміцнення здоров'я; забезпечення здорового та безпечного валеологічного середовища і підтримання добрих міжособистісних стосунків; приведення всіх елементів навчального процесу у відповідність із станом здоров'я, фізичними та психологічними можливостями учнів і вчителів; виховання у дітей почуття відповідальності за своє здоров'я, оточуюче природне середовище, здоров'я сім'ї та суспільства; сприяння розбудові школи гармонійного розвитку здорової особистості із вірою в силу знань та праці, надією на добро, милосердя, красу і здоров'я, почуттям любові до людини, природи, життя; допомога дитині в усвідомленні турботи про неї світу дорослих; підвищення ефективності профілактики ВІЛ-інфекування, венеричних захворювань серед підлітків; проведення оздоровчих заходів, що проходять на фоні постійного моніторингу рівня здоров'я).

Рівні ієрархії: а) **урочний** (при вивченні основ наук); співпраця педагогічного колективу (директор, заступники директора з навчальної та виховної роботи, класні керівники, учителі-предметники) у процесі валеологічної освіти; б) **позаурочний** (позакласна робота класного керівника): факультативні заняття, виховні години, конкурси, олімпіади, спортивні змагання; тісний зв'язок із батьками (бесіди, лекції, застосування наочності, проведення екскурсій тощо); в) **позашкільний** (гуртки, студії, секції тощо оздоровчого характеру); співпраця з громадськими організаціями валеологічного спрямування, діагностично-оздоровчими закладами; спілкування із „Школами здоров'я” і сприяння їхньому розповсюдженню по Україні; підтримання зв'язку із зацікавленими лікувально-профілактичними закладами, центром здоров'я, Товариством Червоного Хреста, соціальною службою тощо для проведення акцій, круглих столів, конференцій з проблем профілактики захворювань і формування здорового способу життя.

Елементи системи: система навчального і виховного процесу, що складається з різних ступенів середньої школи (початкова школа – 1-4 класи, середня школа – 5-8-й та 9-11-й класи); основні напрямки розвитку змісту оздоровчої освіти: гуманізація (уважне ставлення до учня, повага до його поглядів, зміцнення позитивних стосунків серед учнями-учнями, учнями-учителями, учнями-шкільним персоналом), демократизація (учитель, як наставник, помічник і порадник допомагає учневі у розвитку думок, здібностей, життєвої компетенції), динамічність (упровадження, оцінювання, вдосконалення навчальних програм оздоровчого змісту; зворотний зв'язок між укладачами програм, їх виконавцями та учнями); оздоровче навчання (активне, практичне, позитивно-мотиваційне, холистичне, особистісне, розвивальне, самоідентичне, полікультурне); валеологічне виховання (робота класних керівників, педагогічного колективу, батьків, учнів).

Елементна структура: встановлення послідовності взаємозв'язку елементів. В процесі викладання навчальних предметів усі вчителі повинні дотримуватись основних напрямків розвитку змісту валеологічної освіти, здійснювати формування системи валеологічних знань про здорову особистість через оздоровче навчання і виховання.

На першому ступені початкової школи (учні 1-4 класів): учителі продовжують розвивати творчі здібності учнів, що отримали валеологічну освіту і виховання в умовах дитячого садочку (від 3-х до 6-7 років); виявляють індивідуальні схильності, задатки, розвиток учнів, що прийшли до школи вперше; формують їх пізнавальний інтерес, уміння і бажання учитися; в процесі реалізації програми обов'язкового рівня початкової освіти надають додатковий розвиваючий компонент – валеологічний: створюють необхідні умови для охорони і формування здоров'я; проводять оздоровчі, лікувальні і профілактичні заходи; здійснюють адаптований перехід учнів з початкової школи в середню. У початковій ланці проводяться інтегровані уроки „Основи здоров'я”, „Фізична культура і здоров'я”, динамічні паузи, спецкомплекс рухових режимів, корегуюча гімнастика тощо.

На другому ступені середньої школи (5-8 клас): учителі закладають міцний фундамент загальноосвітньої підготовки учнів, забезпечують подальший розвиток особистості, поглиблено вивчають схильності, здібності і можливості учня до навчальної і професійної орієнтації, на цій основі складаються індивідуальні програми навчання. У підлітків формується наукова мотивація ведення здорового способу життя та система умінь про профілактиці різних захворювань і наданню найпростішої долікарської допомоги. У середній ланці діють спортивні секції, третій урок фізкультури тощо.

На третьому ступені (9-11 клас): відбувається завершення загальноосвітньої підготовки учнів. Здійснюється поглиблене вивчення предметів відповідно до обраного профілю (профорієнтація), у тому числі валеологічно-педагогічного та спецкурсів (де майбутніх батьків готують до народження, виховання і розвитку дитини; знайомлять з факторами, що впливають на здоров'я дитини і членів її родини, психологічними особливостями розвитку дітей, типологією сімейного виховання і міжособистісними відносинами у родині, питаннями профілактики психосоматичних захворювань і надання першої долікарської допомоги тощо. Учителі роблять акцент на самостійну і дослідницьку роботу учнів.

Реалізація виховних цілей школи здоров'я здійснюється відповідно до віку у всіх освітніх ступенях школи. Базовими принципами виховної системи школи є гуманістичні відносини, добровільність і воля у виборі діяльності, динамічність, відкритість, послідовність, наступність і системність, єдність вимог, позанавчальної і

навчальної діяльності. На першому ступені дається можливість кожній дитині реалізувати себе в дитячих творчих об'єднаннях, вивчити в процесі ігрової і пізнавальної діяльності окремі предмети. Учителі приділяють особливу увагу здоров'ю дітей, вихованню їх фізичної, моральної культури і здорового способу життя.

На другому і третьому ступені ставиться завдання забезпечити поєднання процесів психічного і фізичного розвитку учнів з навчальним процесом на основі індивідуального, системного підходу. Учителі формують позитивне відношення до навчання, школи, вчителів, однокласників і емоційне прийняття моральних норм, що дозволяють надалі вибрати соціально-орієнтовану професію. Підліток, за допомогою вчителя, повинен освоїти досвід турботливого відношення до людей і навколишнього предметно-духовного світу, пізнання власних можливостей і особливостей, їх самостійний розвиток, уміти надавати допомогу собі й іншим. Учитель формує безпечний стиль поведінки і виходу з екстремальних ситуацій, розвиток комунікативних і волевольових якостей, цілісну систему вихованості особистості. Особлива увага приділяється створенню рефлексивного середовища, формуванню моральної позиції на основі гуманістичних цінностей, розвитку відповідальності за свої вчинки, формуванню почуттів власної гідності. Виховна робота інтегрується з процесом навчання щодо формування свідомості школярів цілісної картини світу й місця людини в цьому світі. Отже, валеологічне навчання і виховання (формування у свідомості школяра системи валеологічних знань про здорову особистість здійснюється через „Основи валеології”, „Основи безпеки життєдіяльності”, „Основи медичних знань” та валеологізацію шкільних дисциплін, роботу батьків, учнів (батьківсько-учнівське самоврядування), виховні центри школи (клубів, гуртків, факультативів), проведення виховних, позакласних заходів (екскурсії, походи, місячники краснавства, морально-правовий, екологічний, сім'ї та родини).

Мотивацію здорового способу життя на усіх навчальних дисциплінах створюють учителі-предметники, що допомагають учням сформувати власну позицію і схему поведінки, які позитивно впливатимуть на індивідуальне здоров'я. Кожен учитель, як організатор педагогічного процесу має враховувати: а) вікові особливості учнів (відбирати відповідний зміст навчання й виховання, використовувати необхідні методи, форми, засоби, створювати необхідні умови до саморозвитку особистості); б) індивідуальні особливості (учитель повинен уміти оцінити особистість дівчинки-дівчини, хлопчика-юнака, обдаровану і педагогічно запущену тощо); в) вплив на формування здорової особистості: спадковості (біологічний фактор, що створює матеріальну основу та передумови розвитку у вигляді задатків, схильностей), середовища (визначає оптимальний рівень розвитку організму відповідно до кліматичних умов; дає можливість спілкування), діяльності (ігрова, навчально-пізнавальна, творча праця особистості, художньо-естетична діяльність, спортивна), виховання та навчання (можуть змінювати мікросередовище, створити систему валеологічного впливу на учня; є цілеспрямованою управлінською частиною середовища); саморозвиток особистості.

Праця вчителя в школі включає ряд науково-організаційних аспектів: планування роботи на уроці (написання конспекту уроку); організація навчальної діяльності учнів (теоретичне ознайомлення з навчальним матеріалом, особистий показ виконання окремих дій; стимулювання навчальної діяльності учнів (оцінює діяльність за 12-бальною системою); контроль за виконанням навчальних дій (різні види контролю – усний, письмовий, комплексний, машинний, тестовий); аналіз результатів навчальної діяльності школярів (вчитель вносить корекцію для засвоєння учнями матеріалу на основі оцінок або результатів складання спортивних нормативів); діяльність вчителя, що спрямовується на розвиток культури спілкування та логічного мислення учнів.

У процесі навчально-пізнавальної діяльності велика роль відводиться педагогічній техніці вчителя, видам навчальної діяльності (поєднувально-ілюстративне, проблемно-програмоване, розвиваюче навчання). Учителі-предметники, що уміють орієнтуватись у веденні свого предмету, виділяти і конкретизувати валеологічні знання (їх елементи, структуру) на уроках музики, географії, біології тощо (валеологізація навчально-виховного процесу) допоможуть сформувати в учнів системні валеологічні знання, сприятимуть виробленню у них мотивації на довге, щасливе життя, очима здорової людини. Навчальний процес має бути спрямований на розвиток інтелекту особистості, її творчих здібностей тощо. Класні керівники зобов'язані: а) здійснювати педагогічний контроль за дотриманням учнями моральних, етичних норм поведінки, статуту і внутрішнього розпорядку середнього закладу освіти; б) створювати в класі умови для засвоєння учнями навчальних програм, сприяти розвитку здібностей учнів, формуванню високих моральних якостей вихованців; в) повідомляти про стан виховного процесу в класі педагогічну раду, адміністрацію, батьків; г) дотримуватись педагогічної етичної етики; д) поважати гідність дитини, захищати її від різних форм насильства; е) своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі; є) постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру; є) захищати здоров'я учнів, їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя. Як організатор класного колективу, класний керівник: а) визначає виховну (педагогічну) проблему, формує проблемні питання, визначає мету та конкретні завдання навчання, виховання та розвитку; б) реалізує у навчально-виховному процесі різноманітні види діяльності: пізнавальну, трудову тощо; в) враховує вікові та індивідуально-психологічні особливості учнів; г) працює в тісному контакті з педагогами, психологами, органами учнівського самоврядування, батьками; д) адаптує для своєї роботи теоретичні положення гуманітарних наук, сучасні педагогічні технології, інноваційні моделі педагогічної діяльності з урахуванням особливостей регіону, традицій школи, учнівського колективу, класного педагогічного досвіду; е) складає план своєї роботи з класним колективом у формі, визначеній методоб'єднанням, або адміністрацією закладу, веде необхідну документацію.

Найважливішим компонентом оздоровчої освітньої системи школи є управлінський блок, що сприяє гармонізації зв'язків зовнішнього і внутрішнього шкільного середовища, забезпечує динамічний саморозвиток, стійкість до різних коливань соціуму.

Емерджентна властивість: цілісно розвинена, валеологічно вихована здорова особистість учня, що володіє підвищеним рівнем освіченості і культури, гуманістичною спрямованістю, соціальною й екологічною відповідальністю, прагненням до творчості і самовдосконалення, працьовитістю і заповзятливістю, емпатичністю і милосердним відношенням до людей, що живе з вірою в силу знань і праці, надією на добро, милосердя, красу і здоров'я, любов'ю до людини, природи, життя.

Емерджентна властивість якості освітнього процесу: системні валеологічні знання і уміння учня; створення системи валеологічних знань про здорову особистість.

Реляційний вплив: процес адаптації до нових соціально-психологічних умов при входженні учасників педагогічного процесу в інноваційну діяльність згідно управлінської мети школи (валеологізація навчально-виховного процесу); співпраця злагодженого педагогічного колективу (психологічна, медична служба школи, класні керівники, вчителі-предметники, учні 1-11-х класів тощо), батьків щодо ведення здорового способу життя, підтримання і розвитку всіх складових індивідуального здоров'я особистості, формування системності, системи валеологічних знань школяра.

Отже, валеологічне навчання та виховання має бути системним, новаторським, динамічним, з поступовим поглибленням змісту відповідно до віку (психолого-фізіологічних особливостей особистості) і спиратися на наукові розробки (ідеологія і методологія загальної і практичної валеології, методика дослідження і експериментальної оцінки ефективності численних оздоровчих валеологічних технологій на рівні системного підходу потребує подальшої розробки). У процесі валеологізації навчально-виховної роботи школи вчителі-предметники повинні акцентувати увагу учнів на міжпредметні зв'язки (систему валеологічних знань про цілісне розуміння понять „здоров'я”, „здорова особистість”, „основи ведення здорового способу життя”) при вивченні різних шкільних дисциплін. Учителі повинні постійно сприяти вихованню валеологічної культури в учнів у процесі формування, зміцнення, відновлення їхнього особистісного і соціального здоров'я.

Література

1. Валеологія в школі і вдома. Посібник для батьків (пробне видання)/ Т.Бойченко, Н.Колодій, А.Царенко, Ю.Жеребецький, Д.Голі, Р.Луцюк. – К.: Логос, 1999. – 88 с.
2. Довгаль С.І. Валеологія у минулому// Валеологія. – 1999. - ; 4. – С. 2-3.
3. Закон України „Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 р. № 651-ХІУ зі змінами, внесеними згідно із Законом станом на 2000-2002 рр.
4. Концепція неперервного валеологічного виховання та освіти в Україні// Валеологія. - 1999. № 3. С. 14-15.
5. Максимюк С.П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.
6. Малафійк І.В. Побудова моделі функціональної структури морфологічних компонентів системи знань школярів// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наукових праць РДГУ. 2000. - № 11. – С. 110-114.
7. Сухомлинський В.О. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я// Валеологія. – 1999. - № 19 (жовт.). – С. 2-4. – (Засновники науки валеології).
8. Технології виховання: досвід, проблеми, перспективи. – К.: Науково-методичний вісник відділу виховної роботи, 2003. – Випуск 1 (грудень). – 32 с. – (Щомісячний додаток до газети „Позакласний час”).
9. Філософія: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л.В.Губерський, І.Ф. Надольний, В.П.Андрушенко та ін.; За ред. І.Ф.Надольного. – К.: Вікар, 2001. – 457 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
10. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. – 528 с. (Альма-матер).
11. Хрестоматія з народознавства. Для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. – Рівне, 1993. – 184 с.
12. Цюсь А.В. Система здорового способу життя в „Поученні” Володимира Мономаха/ Педагогіка і психологія. – 1998. - № 2. – С. 208-217.
13. Шахненко В., Цуканова Є. Найцінніший скарб/ Управління освітою. – 2004. – 5 (77) (берез.). – С. 12-13.
14. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: У 12 т. Т.1. Поезія 1837-1847. – К.: Наук. думка, 2001. – 784 с.
15. Шевчук О.А. Вплив системи „Школа здоров'я” на формування системності валеологічних знань у загальноосвітніх школах/ Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць: Наукові записки ВДПУ. Випуск 11. – Вінниця. – 2004. – С. 194-197.
16. Шевчук О.А. Створення системи валеологічних знань на рівні учня у „Школі здоров'я”//Теорія і методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Збірник наукових праць: Наукові записки РДГУ. Випуск № 9. – Рівне: РДГУ, 2006. – С.128-133.
17. Школи України 2006: Лауреати конкурсу „100 кращих шкіл України” у 9 номінаціях/ Упоряд. Н. Мурашко, Н. Валентин, Ж. Сташко. – К.: Вид. дім „Шкільний світ”, 2006. – 400 с.
18. Афанасьєва В.Г. Мир живого: системний, системний підход. – М.: Политиздат, 1986. – 334с.
19. Брехман И.И. Валеология – наука о здоровье. – 2-е изд., доп., перераб. – М.: Физкультура и спорт, 1990. – 208 с.
20. Всемирная энциклопедия: Философия/ Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грибанов. – М.: АСТ, Мн: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312с.

21. Каган М.С. Системный подход и гуманитарное знание. Избр. ст. – Л., 1991.
22. Малафеев И.В. К проблеме формирования системы знания у учащихся средней школы: рубеж достигнутого и новые походы// Современные проблемы историко-педагогических исследований. – М., 1992. – С. 183-185.
23. Садовский В.Н. Принцип системности, системный подход и общая теория систем// Системные исследования: Ежегодник 1978. – М.: «Наука», 1978.
24. Уемов А.И. Системы и системные исследования. – В кн.: Проблемы методологии системного исследования. М., 1970.

УДК 373

А.М. РОГАЛЯ

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ОСТРОЗЬКОЇ І КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЙ ЯК ПЕРШИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОГО ТИПУ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Майже до ХУІІ ст. українські землі були насильно розчленовані і перебували під владою Великого князівства Литовського, Польщі, Московської держави, Молдови, Кримського ханства і Османської імперії. Після укладення Люблінської унії (1569 р.) більшість українських земель включно з Києвом увійшли до складу литовсько-польської держави. Відбувалась денационалізація українського населення, знищення української мови, культури, самосвідомості. З презирством ставились чужинці до українського народу, до його мови і віри, проводилась політика полонізації і окатоличення. Посилювався натиск польської держави і феодалів, які вбачали в Україні свою колонію і намагалися перетворити українське населення на кріпаків. Все це викликало сильний протест з боку українського суспільства, зумовило ряд селянсько-козацьких повстань.

При церковних парафіях почали виникати, починаючи з ХУ ст., братства, тобто релігійно-національні організації міщан, які вели боротьбу проти національно-релігійного гніту з боку польської шляхти. Перше братство з'явилося у Львові ще в 1439 р. Друге, т.зв. Успенське братство, яке згодом отримало статус *stavropigiї*, тобто безпосереднього підпорядкування Константинопольській патріархії, незалежності від влади місцевих єпископів, виникло у Львові в 1544 р. В боротьбі проти окатоличення місцевого населення братчики використовували одну із перших в Україні друкарень, яку заснував у Львові Іван Федоров у 1573 р. В останній чверті ХУІ ст. міські братства виникли у Рогатині і Красноставі (1589 р.), Бресті і Городку (1591 р.), Комарні (1592 р.), а в першій чверті ХУІІ ст. у Судувій – Вишнівці, Саноці, Дрогобичі, Самборі, Перемишлі, Холмі, Галичі, Бережані, Луцьку, Кам'янці-Подільському.

Князь
Костянтин Острозький.

В патріотично мислячих колах зростало переконання в необхідності організації шкіл, друкарень, підготовки кадрів вчителів, учених, письменників, які могли б протистояти польсько-католицькій духовній експансії. Це вимагало створення вищої школи, яка стала б освітнім, науковим, ідеологічним та культурним центром. В 1576 р. в м. Острозі був заснований князем Василем-Костянтином Костянтиновичем Острозьким (1526-1608) слов'яно-греко-латинський колегіум, який стали називати академією. Це була перша школа вищого гуманітарного типу у східних слов'ян. Але відомо, що в академії викладали й природничі науки. Була заснована й друкарня, в якій почав працювати І.Федоров (Федорович). В ній в 1580 р. видруковано повний переклад біблії слов'яно-руською мовою.

Викладацькою діяльністю в академії займалися: літератор Дем'ян Наливайко (брат Северина, ватажка козацько-селянського повстання 1593-1596 рр.); грецький вчений та релігійний діяч, випускник Падуанської академії Кирило Лукарис (певний час ректор академії, згодом Олександрійський, а пізніше - Константинопольський патріарх); астроном, математик, доктор медицини, випускник Краківського і Падуанського університетів Ян Лятош; грецький вчений і релігійний діяч Емануїл Мосхопуло; випускник Падуанської академії Никифор Парасхос-Кантакузен та інші.

Острозька академія проіснувала всього 60 років, за цей час її закінчили близько 500 осіб. Більшість українських і білоруських письменників, вчених, політичних діячів кінця ХУІ - початку ХУІІІ століття своїм навчанням, походженням і співпрацею були пов'язані з Острогом. Це зокрема український письменник, педагог, перший ректор Острозької академії *Герасим Данилович Смотрицький*, його син *Мелетій Смотрицький*, *Христофор Бронський*, *Василь Суразький* і ін.

Острозька академія мала велике значення для поширення освіти на Україні, для становлення *братських шкіл*. Вони почали виникати при братствах як в Україні так і в Білорусії. Братства засновувалися

ЗМІСТ

1. Кафедри методики викладання фізики та хімії Рівненського державного гуманітарного університету – 10 років.....	3
2. З ювілеєм! До 70-річчя від дня народження Б.С.Колупаєва.....	11
3. Касперський А.В. Принципи адаптивності при політехнічній підготовці вчителів фізики у сучасних умовах соціально-економічних змін.....	17
4. Галатюк Ю.М. Проектна методика в контексті моделювання творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів.....	20
5. Головка М.В. Удосконалення системи фізичної освіти як історично зумовлена провідна функція методичної науки.....	30
6. Семерня О.М. Про еталонні вимірники якості знань.....	33
7. Бордюк М.А., Колупаєв Б.С., Шевчук Т.М. Науково-методичні аспекти вивчення властивостей полімерних матеріалів у вищій школі.....	40
8. Пальчевський С.С. Педагогічна акмеологія як новітня галузь психолого-педагогічних знань.....	44
9. Галатюк М.Ю., Мислінчук В.О. Організація творчих лабораторних робіт на основі інформаційно-комунікаційних технологій.....	47
10. Новоселеський М.Ю., Панасюк А.Л., Тищук В.І. Організація дослідницької діяльності учнів під час вивчення теми: "Спектри випромінювання. Атом водню за теорією Бора".....	51
11. Кенєва І.П., Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Роль навчання мови фізики в інтелектуальному вихованні школярів.....	56
12. Мендерецький В.В. Інформаційні технології навчання – основа перебудови лабораторного практикуму з фізики.....	60
13. Левшенюк В.Я., Тищук В.І. Лічильник середньої частоти на сучасній радіоелементній базі та методика його використання при вивченні ядерної фізики.....	63
14. Волошин М.О., Волошин О.М., Колупаєв Б.С., Тищук В.І. Інтегровані спецкурси та практикум з фізико-хімії полімерів та полімерних композитів для багаторівневої професійної підготовки фахівців з фізики.....	66
15. Безкоровайна О.В. Актуальні аспекти створення виховного середовища як важливого засобу саморозвитку та особистісного самоствердження сучасного школяра.....	69
16. Зарединова Э.Р. Философское наследие востока как методологическая основа формирования нравственно-ценностных взаимоотношений родителей и детей в современной крымскотатарской семье.....	73
17. Бондаренко Н.А. Историко-педагогический анализ проблемы гуманистического воспитания (основные этапы становления и развития).....	76
18. Кобзарь Е.А. Теоретические основы поликультурного образования и его задачи в социокультурных условиях Крыма.....	80
19. Агадуллин Р.Р. Внеучебная воспитательная работа в педагогическом вузе (анализ с позиций поликультурного подхода).....	82
20. Агадуллина Л.Р. Единство общечеловеческого и национального как методологическая основа образования в современных социокультурных условиях.....	86

21. Асанова З.Р. Основные направления воспитания в крымскотатарской этнопедагогике.....	89
22. Билял Э.А-Г. Гражданское воспитание младших школьников в социокультурных условиях Крыма...	92
23. Бостанжиева Э.Р. Формирование этнического самосознания учащихся крымскотатарской национальности в условиях поликультурной образовательной среды Крыма.....	95
24. Терешко Л.В. Гігієна зору дитини як важлива соціально-педагогічна проблема.....	98
25. Сяська І.О. Историко-педагогичні аспекти розвитку екологічної освіти у контексті формування екологічної свідомості школярів.....	101
26. Нечипорук Б.Д., Нечипорук Н.Б., Філоненко В.В. Інновації при вивченні елементів схемотехніки в курсі фізики.....	104
27. Мислінчук В.О. Короткотривалі фронтальні лабораторні роботи з фізики у 8 класі загальноосвітньої школи.....	109
28. Богданов І.Т. Навчальний експеримент в електротехніці як засіб поглиблення фахових знань з фізики.....	112
29. Павлова Н.С. До питання оцінки сформованості прийомів розумової діяльності учнів 7-9 класів на уроках інформатики.....	116
30. Сяський А.О. Проблеми інтеграції змісту та проектування курсу технічної механіки для майбутніх учителів технологій.....	120
31. Поліщук М.М. Педагогічна технологія як засіб розвитку професійної компетентності фахівців з товарознавства і експертизи в митній справі.....	123
32. Слободницький О.С. Формування уявлень у студентів про теплоємність реального газу.....	126
33. Трофімчук В.М. Застосування методу проектного макетування в процесі художньо-конструкторської діяльності старшокласників.....	130
34. Шевчук О.А. Формування системи валеологічних знань про здорову особистість через валеологічну освіту у "школі здоров'я" на рівні вчителя.....	133
35. Рогаля А.М. З історії становлення Острозької і Києво-Могилянської академії як перших освітніх закладів вищого типу Східної Європи.....	140
36. Мосієвич О.С., Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М. П'єр Кюрі (До 100-річчя трагічної загибелі видатного вченого і педагога).....	147
37. Мосієвич О.С., Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М. Марія Склодовська-Кюрі – людина світу, педагог, вчений (До 140-річчя з дня народження).....	149
38. Кучерук О.Я. Про стан математичної підготовки випускників загальноосвітніх середніх шкіл.....	153
39. Малафійк І.В. Складне знання: становлення і розвиток ідеї.....	157
40. Меньяйлов С.М. Розвиток функціонального мислення у студентів під час практичних та лабораторних занять з фізики.....	162
41. Пам'ятаємо! Борис Никифорович Мітюров.....	164

Наукове видання

Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін

Збірник науково-методичних праць
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 10

Відповідальний за підготовку збірника до видання: Тищук В.І.

Комп'ютерна верстка: Багель А.С.

Здано до набору 1.09.2007 р. Підписано до друку 30.09.2007 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний №1. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 19,06. Замовлення №120/2. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028, м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра методики викладання фізики та хімії
(тел. 22-67-75)

Віддруковано в інформаційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. Остафова, 31, тел. 22-11-91

T-59 Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Збірник науково-методичних праць: Рівненський державний гуманітарний університет. Вип.10. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2007 – 168 с.

ISBN 966 – 7281 – 05 – 2.

Даний збірник науково методичних праць містить статті з актуальних проблем теорії та методів навчання природничо-математичних дисциплін, методики і техніки навчального експерименту, зокрема шкільного фізичного експерименту, з проблем організації і проведення дослідництва учнів. У ряді п'яти висвітлено процес становлення експериментального методу пізнання природничих наук, зокрема показав історію становлення і розвитку фізичного експерименту.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, використані учителями фізиками і іншими природничих дисциплін, викладачами методики фізики, студентами фізичних спеціальностей педагогічних університетів та інститутів.

УДК: 370:371:372:373:378

ББК 74.20